

Criticar el Suprem

- Els retrets de Villarejo a l'alt tribunal per assetjar Garzón s'emmarquen en la llibertat d'expressió

MARC CARRILLO, catedràtic de Dret Constitucional de la UPF.

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 19.04.10

L'acte en defensa de la democràcia, perquè així ho va ser, a la Universitat Complutense amb motiu del procés obert per prevaricació contra el titular del Jutjat d'Instrucció número 5 de l'Audiència Nacional per investigar els crims de la dictadura franquista, i les valoracions que s'hi van fer sobre alguns magistrats del Tribunal Suprem, necessiten una reflexió sobre l'abast de la llibertat d'expressió en la crítica a les institucions. Sobretot, i és una condició sine qua non en una societat oberta, quan l'escrutini sobre els agents públics és necessari –com deia Popper– per fer front als enemics de la democràcia. ¿Què diu sobre això la jurisprudència d'alguns tribunals?

Als anys 80, l'aleshores canceller socialdemòcrata austríac Bruno Kreisky va ser objecte d'una informació a la premsa que recordava que de jove havia tingut amistats del Partit Nazi durant l'annexió (anschluss) d'Àustria a Alemanya. Kreisky es va querellar contra el mitjà de comunicació, i els tribunals austríacs van acceptar les seves pretensions. Però el cas va arribar al Tribunal d'Estrasburg i aquest va condemnar Àustria i va estimar la demanda presentada per la premsa en defensa de la seva informació, en la cèlebre sentència del 8 de juliol del 1986 (cas Lingens) sobre l'abast de la crítica a les institucions, que va dir que la llibertat d'expressió i el dret a la informació en la mesura que són pilars d'una societat democràtica «comprehen no només informacions inofensives o indiferents o aquelles que siguin favorables; també inclouen

les que puguin inquietar l'Estat o una part de la població ja que així resulta del pluralisme, la tolerància i l'esperit obert, factors sense els quals no existeix una societat democràtica». Pel tribunal, el passat d'amistats perillosos d'un polític no podia passar desapercebut per a la societat, encara que això fos feridor o molestés l'afectat.

Però no cal anar al tribunal de la capital alsaciana per trobar un criteri similar. A Espanya, el Tribunal Constitucional va resoldre un cas semblant derivat d'unes crítiques al Rei abocades amb motiu del Campionat Mundial de futbol celebrat el 1982. A la revista Punto y Hora de Euskal herria, un periodista feia la seva particular valoració del procés de transició a la democràcia posant en relleu la debilitat del sistema democràtic, i en aquest context feia referència «al passat feixista» del Rei ja que el 1969 havia estat entronitzat al càrrec pel mateix Franco. Aquestes valoracions van ser objecte d'una querella per injúries al cap de l'Estat, que va conduir el periodista a una greu condemna de privació de llibertat. Però va recórrer en empara davant el Tribunal Constitucional i aquest el va estimar i va anul·lar la sentència condemnatòria. Els arguments en defensa de la crítica a les institucions van ser el pluralisme polític i la llibertat ideològica, que autoritza el marge més ampli en el seu exercici, amb independència «que coincideixi o no amb el que està establert a la Constitució i la resta de l'ordenament jurídic, o que sigui contrari als valors i béns jurídics que s'hi consagren, sempre excloent-ne la violència per imposar els propis criteris, però admetent la seva lliure exposició en els termes que imposa una democràcia avançada» (STC 20/1990, de 15 de febrer, FJ 3).

Les paraules pronunciades per l'exfiscal anticorrupció Carlos Jiménez Villarejo, un servidor públic de conducta irreprotxable i defensor dels

drets fonamentals en tot moment, especialment en la dictadura, quan no era precisament còmode per a la seguretat personal pròpia, s'emmarquen en la llibertat de crítica de la institució judicial. Crítiques que expressen l'exasperació cívica davant la incongruència i la inquietud social que suposa obrir una causa per prevaricació a un jutge instructor que atén la demanda de familiars de desapareguts per la repressió franquista i que intenta iniciar un procés per identificar les víctimes d'un règim ominós. Un jutge que és denunciat per Falange Española, hereva del feixisme local, i pel fosc sindicat d'extrema dreta Mans Netes. L'exfiscal ha dit que «els magistrats del Tribunal Suprem [òbviament, els que han decidit la imputació per prevaricació] han donat un cop brutal a la democràcia espanyola convertint-se en instrument d'expressió del feixisme espanyol».

Amb tot plegat no ha fet altra cosa que descriure un fet: l'espúria pretensió d'un grup polític hereu del franquisme, sorprenentment emparada pel Poder Judicial d'un Estat democràtic, per denegar una investigació sobre els crims de la dictadura i reparar la memòria d'una cosa tan humana com és identificar els familiars morts, víctimes d'una guerra civil i de la dictadura que la va seguir. Per això, l'acte de la Complutense va ser un acte de llibertat d'expressió en defensa de la dignitat democràtica de l'Estat i dels seus ciutadans, davant la vergonya internacional que per a Espanya suposa aquest fet i sense que siguin acceptables les farisaiques invocacions de respecte al principi d'independència judicial.